

ડૉ. એ.પી.જે. અબ્દુલ કલામ - જીવનકથા

પરિચય

ડૉ. અવિન પકીર જૈનુલઆબદીન અબ્દુલ કલામ ભારતના મહાન વૈજ્ઞાનિક, મિસાઈલ મેન અને લોકપ્રિય રાષ્ટ્રપતિ હતા. તેઓ માત્ર એક વૈજ્ઞાનિક કે રાજકીય વ્યક્તિ ન હતા, પરંતુ લાખો ભારતીયો માટે પ્રેરણાસ્ત્રોત હતા. સાદગી, દેશપ્રેમ, મહેનત અને યુવાનો પ્રત્યેનો વિશ્વાસ તેમનાં જીવનનાં મુખ્ય આધારસ્તંભ હતા. કલામજીનું સમગ્ર જીવન એ દર્શાવે છે કે ગરીબ પરિસ્થિતિમાંથી જન્મેલો માણસ પણ મહેનત, આત્મવિશ્વાસ અને સપનાઓ દ્વારા વિશ્વમાં પોતાનું નામ અમર કરી શકે છે.

બાળપણ અને પરિવાર

અબ્દુલ કલામનો જન્મ 15 ઓક્ટોબર 1931ના રોજ તમિલનાડુ રાજ્યના રમેશ્વરમ ગામમાં એક મધ્યમવર્ગીય મુસ્લિમ પરિવારમાં થયો હતો. તેમના પિતા જૈનુલઆબદીન દરિયામાં બોટ ચલાવતા હતા અને સ્થાનિક લોકોને પરવહન સેવા પૂરી પાડતા હતા. માતા આશિયામ્મા ધાર્મિક, દયાળુ અને સદ્ગુણોથી ભરપૂર સ્ત્રી હતી. પરિવારમાં મોટું આર્થિક સંપત્તિ ન હોવા છતાં કલામજીને બાળપણથી જ આધ્યાત્મિકતા, સંસ્કાર અને સાદગીનો વારસો મળ્યો.

બાળપણમાં જ તેમણે ગરીબી અને સંઘર્ષનો સામનો કર્યો. શાળાની ફી અને અભ્યાસ માટે પૈસા મેળવવા તેઓ સવારે અખબાર વહેંચતા અને ત્યારબાદ શાળામાં જતા. આ રીતે તેમણે નાની ઉંમરે જ જવાબદારી અને મહેનતનું મહત્વ શીખી લીધું.

પ્રાથમિક અને ઉચ્ચ શિક્ષણ

કલામજીનું પ્રાથમિક શિક્ષણ રમેશ્વરમની સ્થાનિક શાળામાં થયું. તેઓ ગણિત અને વિજ્ઞાનમાં ખૂબ આગળ હતા. તેમના શિક્ષકો તેમની ઉત્સુકતા અને સજાગ અભ્યાસથી પ્રભાવિત થતા. તેઓને ઉડાન અને વિમાનપ્રત્યે ખૂબ રસ હતો. એ રસને આગળ વધારવા માટે તેમણે તિરુચિરાપલ્લીની સેન્ટ જોસેફ્સ કોલેજમાંથી 1954માં ભૌતિકશાસ્ત્રમાં ગ્રેજ્યુએશન કર્યું.

ત્યાંથી પછી તેમણે મદ્રાસ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ટેકનોલોજી (MIT)માં પ્રવેશ લીધો અને એરોનોટિકલ એન્જિનિયરિંગમાં અભ્યાસ કર્યો. આ અભ્યાસ દરમિયાન તેમણે નક્કી કર્યું કે જીવનમાં કંઈક એવું મોટું કામ કરવું છે જે દેશ માટે ગૌરવ લાવે.

વૈજ્ઞાનિક કારકિર્દી

અભ્યાસ પૂર્ણ કર્યા બાદ અબ્દુલ કલામ DRDO (ડિફેન્સ રિસર્ચ એન્ડ ડેવલપમેન્ટ ઓર્ગેનાઇઝેશન)માં જોડાયા. ત્યાં તેમણે સૈનિક હેલિકોપ્ટર અને રક્ષા સંબંધિત પ્રોજેક્ટ પર કામ કર્યું. પરંતુ સાચો

પડકાર ત્યારે આવ્યો જ્યારે તેઓ 1969માં ISRO (ઇન્ડિયન સ્પેસ રિસર્ચ ઓર્ગેનાઇઝેશન) સાથે જોડાયા.

ISROમાં તેમણે SLV-III (Satellite Launch Vehicle) પ્રોજેક્ટનું નેતૃત્વ કર્યું. તેમની મહેનતના પરિણામે 1980માં ભારતનો પ્રથમ સ્વદેશી ઉપગ્રહ "રોહિણી" સફળતાપૂર્વક અવકાશમાં મુકાયો. આ સિદ્ધિએ ભારતને અવકાશ સંશોધન ક્ષેત્રે વૈશ્વિક સ્તરે સ્થાન અપાવ્યું.

ત્યારબાદ કલામજી DRDOમાં પાછા ફર્યા, જ્યાં તેમણે એકીકૃત માર્ગદર્શિત મિસાઇલ વિકાસ કાર્યક્રમ (IGMDP) શરૂ કર્યો. આ પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત અગ્નિ, પૃથ્વી, આકાશ, ત્રિશૂલ અને નાગ જેવી અદ્યતન મિસાઇલોનું સફળ વિકાસ થયું. આ કારણે તેઓ "ભારતના મિસાઇલ મેન" તરીકે લોકપ્રિય બન્યા.

પરમાણુ પરીક્ષણ અને પોખરણ

1998માં ભારતે પોખરણમાં સફળ પરમાણુ પરીક્ષણ કર્યું. આ પરીક્ષણોમાં અબ્દુલ કલામનો મુખ્ય ફાળો હતો. તેમના નેતૃત્વ અને દૃઢ મનોબળના કારણે ભારત પરમાણુ શક્તિ ધરાવતો દેશ બન્યો. આ સિદ્ધિએ વિશ્વના દેશોને બતાવ્યું કે ભારત પોતાની સુરક્ષા માટે સ્વતંત્ર છે.

રાષ્ટ્રપતિ તરીકે

2002માં અબ્દુલ કલામ ભારતના 11મા રાષ્ટ્રપતિ તરીકે ચૂંટાયા. તેમના કાર્યકાળ દરમિયાન તેમણે રાજકીય બાબતોમાં હસ્તક્ષેપ કરતા કરતાં વધારે સમય વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો અને સામાન્ય નાગરિકો સાથે વિતાવ્યો. તેઓ સાદગી અને માનવતા સાથે જીવતા હતા. તેમને "લોકોના રાષ્ટ્રપતિ" તરીકે ઓળખવામાં આવ્યાં કારણ કે તેઓ સચ્ચે અર્થમાં દરેક નાગરિક માટે ઉપલબ્ધ હતા.

સાહિત્ય અને લેખન

કલામજી ઉત્તમ લેખક પણ હતા. તેમની આત્મકથા *Wings of Fire* લાખો લોકોને પ્રેરણા આપે છે. ઉપરાંત તેમણે *Ignited Minds*, *India 2020*, *Turning Points*, *My Journey* જેવી અનેક પુસ્તકો લખ્યાં. તેમના પુસ્તકોમાં સપના, મહેનત, દેશપ્રેમ અને વિજ્ઞાન પ્રત્યેનો ઉત્સાહ સ્પષ્ટ જોવા મળે છે.

એવોર્ડ્સ અને સન્માન

ડૉ. કલામને તેમના યોગદાન બદલ અનેક પુરસ્કારો મળ્યા.

- 1981માં પદ્મભૂષણ
  - 1990માં પદ્મવિભૂષણ
  - 1997માં ભારતનું સર્વોચ્ચ નાગરિક સન્માન ભારત રત્ન
- વિશ્વભરના 40થી વધુ યુનિવર્સિટીઓએ તેમને માનદ ડોક્ટરેટ આપી.

અંતિમ દિવસો

27 જુલાઈ 2015ના રોજ તેઓ શિલોંગ સ્થિત ઇન્ડિયન ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ મેનેજમેન્ટમાં વિદ્યાર્થીઓને ભાષણ આપી રહ્યા હતા ત્યારે તેમને અચાનક હાર્ટ એટેક આવ્યો અને તેમનું અવસાન થયું. તેઓ તેમના અંતિમ ક્ષણ સુધી શિક્ષણ અને પ્રેરણાનું કાર્ય કરતા રહ્યા.

વારસો અને પ્રેરણા

ડૉ. અબ્દુલ કલામનું જીવન આપણને શીખવે છે કે સપના જોવું અને તેને સાકાર કરવા મહેનત કરવી એ જ સફળતાનો રસ્તો છે. તેમણે એક વાર કહ્યું હતું:

“સપના એ નથી જે ઊંઘમાં દેખાય, સપના એ છે જે તમને ઊંઘવા ન દે.”

તેમનું જીવન, વિચારધારા અને કાર્ય આજે પણ કરોડો યુવાનોને પ્રેરણા આપે છે. તેઓ સાચા અર્થમાં “ભારતના મિસાઈલ મેન” અને “લોકોના રાષ્ટ્રપતિ” હતા.